

1 Pierādīšanas pienākums

1.1 Kādi ir pierādīšanas pienākuma noteikumi?

Beļģijas tiesību sistēmā nošķir civiltiesības un komerciesības. Komerciesības ir konkrētās tiesības, kas attiecas uz tirgotājiem, savukārt civiltiesības ir vispārējās tiesības.

Noteikumi par pierādījumiem atbilstoši vispārējām tiesībām ir atrodami Civilkodeksa (*Code civil/Burgerlijk Wetboek*) 1315. pantā un turpmākajos pantos. Tā ir slēgta sistēma, kurā pierādījumu veidi tiek stingri regulēti (plašāku informāciju skatīt 5. jautājuma a) punktā turpmāk).

Noteikumi par pierādījumiem atbilstoši komerciesībām ir atrodami Komerckodeksa (*Code de commerce/Wetboek van Koophandel*) 25. pantā. To galvenās iezīmes ir sistēmas atvērtība un relatīvā brīvība attiecībā uz pierādījumu veidiem komercietās. Komerckodeksa 25. pantā ir noteikts: "Papildus pierādījumu veidiem, kas atļauti atbilstoši civiltiesībām, komerciālas saistības var pierādīt ar liecinieku liecībām visos gadījumos, kad tiesa uzskata, ka tas būtu jāatļauj, ievērojot īpašiem gadījumiem noteiktos izņēmumus. Pirkšanas un pārdošanas darījumus var pierādīt ar apstiprinātu rēķinu, neskarot citus pierādījumu veidus, kas atļauti atbilstoši komerciesībām."

Pierādījumu procesuālos un tehniskos aspektus civilietās un komercietās reglamentē Civilprocesa kodeksa (*Code judiciaire/Gerechtelijk Wetboek*) 870. pants un turpmākie panti. Civilprocesa kodeksa 876. pantā ir noteikts, ka tiesai strīds ir jāizsprīd saskaņā ar pierādījumu noteikumiem, kas attiecināmi uz konkrēto strīda veidu. Strīds ir vai nu civiltiesisks strīds, vai arī komerciāls strīds.

Pierādījumus par faktu, postulātu vai apgalvojumu iesniedz puse, kura uz tiem pamatojas. Pusei, kura pieprasa saistību izpildi, jāiesniedz pierādījumi par konkrētajām saistībām. Turpretī pusei, kura prasa atbrīvojumu no saistībām, ir jāiesniedz pierādījumi par maksājuma veikšanu vai par darbību, ar kuru saistības dzēstas (Civilkodeksa 1315. pants). Tiesvedībā katrai pusei jāiesniedz pierādījumi par faktiem, uz kuriem tā pamatojas (Civilprocesa kodeksa 870. pants — "*actori incumbit probatio*"). Tad pretējai pusei ir jāatspēko attiecīgo faktu pierādījuma spēks, ja tas ir iespējams un ir atļauts.

1.2 Vai pastāv noteikumi, kas atbrīvo noteiktus faktus no pierādīšanas pienākuma? Kādos gadījumos? Vai ir iespējams iesniegt pierādījumus, lai pierādītu, ka kāds juridisks pieņēmums, nav pareizs?

Pierādījumus var iesniegt par jebkādiem būtiskiem faktiem, ja vien nav iebildumu, kas pamatoti ar sabiedriskās kārtības vai valsts drošības apsvērumiem. Tomēr pastāv trīs ierobežojumi attiecībā uz tiesībām iesniegt pierādījumus tiesvedības laikā. Pirmkārt, lai faktu uzskatītu par pierādītu, tam jāattiecas uz lietu. Otrkārt, faktam jābūt pārliecināšanai, proti, tam jābūt tādām, lai pārliecinātu tiesu attiecībā uz pieņemamo lēmumu. Treškārt, fakta pierādījumiem jābūt juridiski pieņemamiem — nedrīkst būt pārkāpts privātums, profesionālais noslēpums un korespondences noslēpums.

Pretējā puse pieņēmumus parasti var atspēkot. Pārsūdzēt nevar tikai neatspēkojamus (*juris et de jure*) pieņēmumus; iesniegt pierādījumus to atspēkošanai ir nelikumīgi. Atspēkojamus (*juris tantum*) pieņēmumus var apstrīdēt ar pierādījumiem par pretējo. Pierādījumu veidi, kas ir pieņemami šādā gadījumā, tiek regulēti atbilstoši civiltiesībām, bet ne komerciesībām.

1.3 Kādā apmērā tiesai ir jābūt pārliecinātai par kādu faktu, lai tā varētu pamatot savu spriedumu ar šo faktu?

Pušu iesniegtajiem pierādījumiem jābūt tiesas ieskatā pārliecināšanai, pamatojoties uz to vērtību un ticamību. Ja tiesa secina, ka iesniegtie pierādījumi var palīdzēt izšķirt strīdu un tie ticami atspoguļo lietas patieso būtību, tā piešķir pierādījumiem pierādījuma spēku. Tikai tad, kad tiesa ir piešķirusi pierādījumiem pierādījuma spēku, tos var pienācīgi uzskatīt par pierādījumiem.

Pierādījuma spēks (*valeur probante/bewijswaarde*) zināmā mērā ir subjektīvs, savukārt pierādījuma statuss, kas piešķirts noteiktai pierādījumu klasei (*force probante/bewijskracht*), ir stingri objektīvs. Pierādījuma statuss izriet no ticamības līmeņa, kādu var gaidīt attiecībā uz konkrēto pierādījumu klasi. Tiesību akti piešķir konkrētiem pierādījumiem pierādījuma statusu, bet tikai gadījumos, kad tiek uzskatīts, ka pierādījumu klasei ir pietiekams ticamības līmenis, jo šādi tiek atņemta tiesas rīcības brīvība. Kā piemēru var minēt dokumentētus pierādījumus. Ja tiesa likumīgi iegūta dokumenta saturu interpretē neatbilstoši tā faktiskajam formulējumam, tā pārkāpj pierādījuma statusu, kāds piemīt dokumentētiem pierādījumiem. Cietusī puse, pamatojoties uz šo pārkāpumu, var iesniegt kasācijas sūdzību Kasācijas tiesā (*Cour de cassation/Hof van Cassatie*).

2 Pierādījumu iegūšana

2.1 Vai pierādījumi vienmēr jāiesniedz kādai no lietas pusēm, vai arī atsevišķos gadījumos tiesnesis var iegūt pierādījumus pēc savas iniciatīvas?

Pusei, kura izsaka apgalvojumu, ir jāspēj to pierādīt. Dažos gadījumos tiesa var uzdot pusei iesniegt pierādījumus, piemēram, liekot personai nodot zvērestu par patiesu liecību sniegšanu (Civilkodeksa 1366. pants). Ievērojot stingrus nosacījumus, tiesa var prasīt, lai puse sniedz ar zvērestu apliecinātu paziņojumu — vai nu tāpēc, ka no tā būs atkarīgs lietas iznākums, vai arī tikai lai noteiktu piešķiramās kompensācijas summu.

Tiesa var noprotināt puses un uzdot noprotināt lieciniekus, izņemot, ja tas ir aizliegts ar likumu (Civilprocesa kodeksa 916. pants). Tā var arī uzdot ekspertiem konstatēt faktus vai sniegt tehnisku atzinumu (Civilprocesa kodeksa 962. pants).

2.2 Ja kādas puses lūgums pieņemt pierādījumu tiek apmierināts, kas noteik tālāk?

Vienai no pusēm ir jāpiesakās pierādījumu iegūšanai vai nu savā pamatpieteikumā, vai papildu pieteikumā tiesvedības gaitā. Tiesa var apstiprināt vai noraidīt pieteikumu, norādot iemeslus.

Ja ir jāveic dokumenta pārbaude (Civilprocesa kodeksa 883. pants) vai tiek apgalvots, ka dokuments ir viltots (Civilprocesa kodeksa 895. pants), tiesa uzdod pusēm ierasties tiesā kopā ar likumīgu pārstāvi vai bez likumīga pārstāvja un iesniegt visus dokumentus salīdzināšanai vai dokumentu, par kuru tiek apgalvots, ka tas ir viltots. Tiesa var izspriest lietu nekavējoties vai arī likt iesniegt dokumentu kancelejā, un pēc tam tā var pati uzdot pierādījumu savākšanas pasākumu veikšanu vai piesaistīt ekspertus šādu pasākumu veikšanai. Tad tiesa spriež par dokumentu pārbaudi vai viltošanas apgalvojumu.

Ja kāda no pusēm ierosina pierādījumu iesniegšanu, pieaicinot vienu vai vairākus lieciniekus, tiesa var atļaut šādu pierādījumu iegūšanu, ja tas ir pieļaujams (Civilprocesa kodeksa 915. pants). Tiesa var uzdot liecinieku noprotināšanu, izņemot, ja likums to aizliedz. Lieciniekus izsauc tiesas kancelejas pārzinis vismaz astoņas dienas pirms viņu noprotināšanas dienas. Lieciniekiem jānodod zvērests, un tiesnesis viņus noprotina katru individuāli. Tiesnesis var uzdot jautājumus lieciniekam pēc savas iniciatīvas vai pēc kādas puses pieprasījuma. Liecību pieraksta, skaji nolasa, izlabo un vajadzības gadījumā papildina, un tad liecinieka noprotināšanu slēdz.

Lai atrisinātu strīdu vai izvairītos no strīda, tiesa var likt sagatavot eksperta ziņojumu. Eksperta ziņojumā jābūt ietvertiem tikai faktu konstatējumiem un tehniskiem atzinumiem (Civilprocesa kodeksa 962. pants). Eksperts savu darbu veic tiesas uzraudzībā. Puses iesniedz ekspertam visus nepieciešamos

dokumentus un izpilda visas pamatotās eksperta prasības. Ziņojums jāiesniedz līdz datumam, ko nosaka ar tiesas rīkojumu. Tiesai nav jāievēro eksperta atzinums, ja tā ir pārliecināta par pretējo.

Tiesa pēc savas iniciatīvas vai pēc pušu pieprasījuma var uzdot pārbaudīt vietu, kas norādīta tiesvedībā (Civilprocesa kodeksa 1007. pants). Šādu pārbaudi, ko var veikt gan pušu klātbūtnē, gan bez pušu klātbūtnes, vada tiesnesis, kurš uzdevis to veikt, vai šim nolūkam oficiāli iecelta persona. Tiek sagatavots un pusēm izsniegts oficiāls pārskats par visām veiktajām darbībām un izdarītajiem konstatējumiem.

2.3 Kādos gadījumos tiesa var noraidīt puses lūgumu pieņemt pierādījumu?

Tiesai nav pienākuma apstiprināt puses pieteikumu par pierādījumu iegūšanu. Tomēr, ja cita tiesu iestāde prasa tiesai veikt pierādījumu savākšanas pasākumu, tiesai ir jāizpilda šāda prasība (Civilprocesa kodeksa 873. pants).

2.4 Kādi ir dažādie pierādījumu veidi?

Atbilstoši civiltiesībām pastāv pieci pierādījumu veidi — dokumentēti pierādījumi, liecinieku liecības, pieņēmumi, pušu atzīšanās un ar zvērestu apliecināti paziņojumi (Civilprocesa kodeksa 1366. pants).

Dokumentēti pierādījumi (Civilkodeksa 1317. pants) var būt publisks dokuments (*acte authentique/authentieke akte*) vai privāts dokuments (*acte sous seing privé/onderhandse akte*). Publiskais dokuments ir dokuments, kuru atbilstoši noteiktai formai sagatavojusi šim nolūkam pilnvarota valsts amatpersona (piemēram, notārs vai reģistrators), un tas ir pilnīgs pierādījums — gan starp tā pusēm, gan attiecībā pret trešām personām — par vienošanos, ko tas satur. Privāts dokuments, kuru apstiprinājušas un parakstījušas visas attiecīgās puses tādā eksemplāru skaitā, cik ir pušu, ir pilnīgs pierādījums starp pusēm. Publiskam vai privātam dokumentam jābūt sagatavotam visās lietās, kas saistītas ar naudas summu vai vērtību, kura pārsniedz 375 EUR (Civilkodeksa 1341. pants).

Liecinieku liecības (Civilkodeksa 1341. pants), kas ir pretrunā formālu dokumentu saturam vai papildina formālu dokumentu saturu, nav pieņemamas. Tomēr, ja ir tikai aptuveni rakstiski pierādījumi vai ja dokumentētus pierādījumus nevar iesniegt, liecinieku liecības ir pieņemamas.

Pieņēmumi (Civilkodeksa 1349. pants) ir secinājumi, uz kuru pamata tiesību akti vai tiesa no zināma fakta netieši izsecina nezināmu faktu. Pieņēmumi nevar papildināt dokumentu saturu, bet tie tāpat kā liecinieku liecības var būt *prima facie* pierādījumi, kas jāpapildina ar rakstiskiem pierādījumiem, un tie aizstāj dokumentus, ko nevar iesniegt.

Pušu atzīšanās (Civilkodeksa 1354. pants) var būt atzīšanās tiesā vai ārpus tiesas atzīšanās. Atzīšanās tiesā (*aveu judiciaire/gerechtigke bekenenis*) ir paziņojums, ko tiesā sniedz puse vai tās pilnvarots pārstāvis, un tā ir pilnīgs pierādījums pret personu, kura atzīstas. Savukārt attiecībā uz ārpus tiesas atzīšanos (*aveu extrajudiciaire/buitengerechtigke bekenenis*) nepiemēro nekādas formālas prasības.

Vienai pusei otra puse var pieprasīt, lai tā nodod zvērestu ("solījums ar zvērestu" (*serment décisioire/bslissende eed*)) (Civilkodeksa 1357. pants), vai arī zvēresta nodošanu var uzdot tiesai. Solījuma ar zvērestu gadījumā sniegtā liecība ir pārliecinošs pierādījums tikai par vai pret personu, kura to sniedz.

Pierādījumi komercietās netiek regulēti (Komerckodeksa 25. pants), bet ir viens pierādījumu veids, kas ir īpaši saistīts ar komercietām, proti, apstiprinātais rēķins pārdošanas līgumu gadījumā. Tirgotājs vienmēr var izmantot apstiprinātu rēķinu kā derīgu pierādījumu, savukārt citus rakstiskus dokumentus var izmantot kā pierādījumus tikai tad, ja tie iegūti no pretējās puses.

2.5 Kādas ir metodes, lai iegūtu pierādījumus no lieciniekiem, un vai tās atšķiras no metodēm, kādas izmanto, lai iegūtu pierādījumus no lieciniekiem, kas ir eksperti? Kādi ir noteikumi attiecībā uz rakstveida pierādījumu un eksperta atzinuma/viedokļa iesniegšanu?

Liecinieku liecības Civilkodeksā tiek uzskatītas par neatkarīgu pierādījumu veidu. Procesuālos un tehniskos aspektus reglamentē Civilprocesa kodekss. Eksperta ziņojums ir tikai viens no pierādījumu veidiem, un to reglamentē Civilprocesa kodekss. Puses var prasīt, lai tiesa izsaukt lieciniekus, bet tās nevar iecelt ekspertus pēc savas iniciatīvas; to var darīt tikai tiesa.

Dokumentēti pierādījumi ir pierādījuma statuss, un tiesai jāņem vērā to saturs, bet tas neattiecas uz ekspertu ziņojumiem un atzinumiem. Tiesai nav saistoši ziņojuma vai atzinuma konstatējumi, ja tā ir pārliecināta par pretējo (Civilprocesa kodeksa 962. pants).

2.6 Vai kādas noteiktas pierādīšanas metodes ir nozīmīgākas par citām?

Starp regulētajiem pierādījumu veidiem pastāv hierarhija. Atzīšanās un ar zvērestu apliecināti paziņojumi atrodas visaugstāk šajā hierarhijā. Rakstiskiem dokumentiem vienmēr ir lielāks pierādījuma spēks nekā liecinieku liecībām un pieņēmumiem. Publiski dokumenti ir pilnīgs pierādījums starp pusēm un attiecībā pret trešām personām, savukārt apstiprināts privāts dokuments ir pilnīgs pierādījums starp pusēm. Uz liecinieku liecībām un pieņēmumiem var pamatoties tikai tad, ja dokumentētie pierādījumi ir nepilnīgi vai ja dokumentētie pierādījumi par vienošanos, kas jāpierāda, nevar iesniegt.

2.7 Vai noteiktu faktu pierādīšanai ir obligāti jāizmanto noteikta veida pierādīšanas metodes?

Atkarībā no tā, vai lieta ir civillieta vai komerclieta, pieņemamie pierādījumu veidi ir regulēti vai neregulēti. Atbilstoši vispārējām tiesībām publiskam vai privātam dokumentam jābūt sagatavotam visās lietās, kas saistītas ar naudas summu vai vērtību, kura pārsniedz 375 EUR (Civilkodeksa 1341. pants). Tikai šādus dokumentus var izmantot kā pierādījumus; liecinieku liecības un pieņēmumi nav pieņemami. Turpretī komercietās liecinieku liecības un pieņēmumi, kas ir pretrunā dokumentu saturam vai to papildina, ir pieņemami.

2.8 Vai lieciniekam saskaņā ar likumu ir pienākums sniegt liecību?

Lieciniekus nopratina pēc pušu pieprasījuma vai pamatojoties uz tiesas rīkojumu (Civilprocesa kodeksa 915. un 916. pants).

Liecinieku ierašanos tiesā reglamentē Civilprocesa kodeksa 923. pants un turpmākie pantī.

2.9 Kādos gadījumos liecinieks var atteikties sniegt liecību?

Ja uz tiesu tiek izsaukts liecinieks, bet viņš apgalvo, ka ir pamatots iemesls viņu attaisnot, tiesa spriež par šo jautājumu. Viens no šādiem pamatotiem iemesliem varētu būt, piemēram, tas, ka lieciniekam ir pienākums ievērot profesionālo noslēpumu (Civilprocesa kodeksa 929. pants).

2.10 Vai pret personu, kura atsakās liecināt, var piemērot sankcijas vai likt sniegt liecību piespiedu kārtā?

Personai, kura izsaukta liecinieka statusā, ir pienākums ierasties. Ja viņa neierodas, tiesa, ja to pieprasa kāda no pusēm, var likt izsaukt liecinieku uz tiesu, izdodot paziņojumu, kuru lieciniekam izsniedz tiesu izpildītājs (*huissier de justice/gerechtsdeurwaarder*) (Civilprocesa kodeksa 925. pants). Lieciniekam, kurš ir izsaukts uz tiesu, bet neierodas, var piespriest kriminālsodu (Civilprocesa kodeksa 926. pants).

2.11 Vai ir personas, no kurām nedrīkst iegūt liecības?

Liecinieka liecība nav spēkā, ja to sniedz persona, kurai nav tiesībspējas liecināt (Civilprocesa kodeksa 961. panta 1. punkts).

Nepilngadīgais, kurš nav sasniedzis 15 gadu vecumu, nevar liecināt ar zvērestu. Jebkādos šādu nepilngadīgo paziņojumus var izmantot tikai informatīvos nolūkos (Civilprocesa kodeksa 931. panta pirmā daļa).

Nepilngadīgajiem ir tiesības tikt uzklausiētiem tiesā lietās, kas saistītas ar aizgādības tiesību īstenošanu, sadzīves apstākļiem un saskarsmes tiesībām. Ja tiesa nolemj nopratināt nepilngadīgo, viņš var atteikties liecināt (Civilprocesa kodeksa 1004/1. pants).

Bērni un citi lejupejie radinieki taisnā līnijā nevar liecināt gadījumos, kad viņu vecākiem vai augšupējiem radiniekiem taisnā līnijā ir pretējas intereses (Civilprocesa kodeksa 931. panta otrā daļa).

2.12 Kāda ir tiesneša un pušu loma, uz klausot liecinieku? Kādos apstākļos liecinieku var uz klausīt videokonferencē vai ar citu tehnisku līdzekļu palīdzību?

Puses nevar pārtraukt lieciniekus, kad viņi sniedz liecību, vai tieši izvaicāt viņus; tām vienmēr jāvēršas pie tiesneša (Civilprocesa kodeksa 936. pants). Tiesnesis pēc savas iniciatīvas vai pēc kādas puses pieprasījuma var uzdot lieciniekam jebkādu jautājumu, kas precizē vai papildina liecinieka liecību (Civilprocesa kodeksa 938. pants).

Pierādījumi, kas izriet no citas personas teiktā, ir pieņemami; tie nav aizliegti ar kādu tiesību normu vai principu. Turklāt ar Civilprocesa kodeksa 924. pantu tiesa ir pilnvarota nolemt, ka gadījumā, kad liecinieks var pierādīt, ka viņš nevar ierasties personīgi, lai liecinātu, viņu var nopratināt viņa atrašanās vietā.

3 Pierādījuma izvērtēšana

3.1 Ja puse liecību ieguvusi nelikumīgi, vai tiesai ir kādi ierobežojumi sprieduma pieņemšanā?

Pierādījumus, kas iegūti nelikumīgi, nevar izmantot tiesvedībā. Tāpēc tiesai, pieņemot lēmumu, šādi pierādījumi nav jāņem vērā. Pierādījumi, kas iegūti, pārkāpjot privātumu, profesionālo noslēpumu vai korespondences noslēpumu, ir nelikumīgi un nepieņemami.

3.2 Ja esmu viena no lietas pusēm, vai mans paziņojums tiks uzskatīts par liecību?

Dokumentus, ko izsniegusi kāda no pusēm, nevar izmantot kā pierādījumus par labu attiecīgajai pusei. Tomēr saskaņā ar komerciesībām rēķinu par komercdarījumu, ko izrakstījis tirgotājs un ko klients apstiprinājis, tirgotājs var izmantot kā derīgu pierādījumu par attiecīgajiem faktiem. Pienācīgi uzturētus pārskatus tiesa var pieņemt kā pierādījumus par darījumu starp tirgotājiem.

Atzīšanās tiesā ir paziņojums, ko tiesā sniedz puse vai tās pilnvarots pārstāvis, un tā ir pilnīgs pierādījums pret personu, kura atzīstas.

Lapa atjaunināta: 29/10/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.